

Sylabus z disciplíny

SÚČASNÝ SLOVENSKÝ JAZYK – KAPITOLY Z PRAKTICKEJ LEXIKOLÓGIE 1

Mgr. Barbora Mochňacká, PhD.

Sylaby predmetu, študijné materiály, handouty a kontaktné údaje sú k dispozícii na stránke www.barboramochnacka.weebly.com

Študijný odbor	masmediálne štúdiá
Ročník	druhý
Forma	denná
Akademický rok	2013/2014
Kód predmetu	1ISJMm/KALEX1/11
Rozsah štúdia	1 hod. predn. v LS
Spôsob ukončenia	hodnotený zápočet
Počet kreditov	3

Tematika prednášok

1. Lexikológia. Lexikálna zásoba. Lexikálna jednotka (ďalej LJ). Vlastnosti lexiky. Aktívna a pasívna lexikálna zásoba. Všeobecné a jednotlivé v lexike. Antropomorfný pohľad na lexiku. Typizačný a individualizačný pohľad na LJ. Lexikológia a iné jazykovedné disciplíny. **Lexikografia.**

2. Lexikálna sémantika. Monosémia (jednovýznamovosť) a polysémia (viacvýznamovosť). Obsah a význam LJ. Vymedzenie lexikálneho významu. Lexikálny význam (seméma) ako výsledok semiózy (znakotvorného procesu). Typy polysémie: (a) intenzno-extenzná, (b) transpozíčná. Semémy v polysémickej LJ. Polysémia a homonymia.

3. Systémové vzťahy medzi lexémami. Lexikálna paradigma. Typy lexikálnych paradigiem: Lexikálne pole, synonymická paradigma, antonymická paradigma, paronymická paradigma, homonymická paradigma.

4. – 5. Derivatológia – náuka o slovotvornej motivácii, jej predmet, metódy, vzťah k iným jazykovedným disciplínam. Slovotvorná motivácia ako jeden z faktorov členitosti slovnej zásoby. Slovotvorná motivácia ako proces a výsledok procesu. Motivovanosť a nemotivovanosť ako dva krajné póly motivačného cyklu. Demotivácia a demotivačný cyklus. Genetická a synchronná motivácia. Slovotvorná motivácia ako vzťah: Motivant a motivát (motivačná dvojica). Pravidlá na stanovenie smeru motivácie. Základné typy slovotvornej motivácie.

6. Derivatéma – základná jednotka derivatológie. Formálne a sémantické vlastnosti derivatémy. Formálna štruktúra derivatémy ako konštituent slovotvornej formy. Vzťah morfematickej a slovotvornej formy derivatémy. Slovotvorný základ derivatémy – typovosť a variantnosť. Druhy SZ a SF. Hláskové alternácie ako sprievodný slovotvorný jav.

7. Slovotvorné postupy a spôsoby. Derivačné postupy: sufixácia, prefixácia, transflexia, reflexivizácia, konfixácia. Kompozičné postupy: nevlastná kompozícia (juxtapozícia), vlastná (čistá) kompozícia, kompozično-derivačné postupy.

8. Slovtvorné útvary. Rovnakokoreňové slovtvorné útvary – slovtvorný rad, slovtvorná paradigma, slovtvorné hniezdo. Motivačná intencia slova. Rôznokoreňové slovtvorné útvary – slovtvorný typ.

9. Jednoslovné a viacslovné lexémy. Typy viacslovných pomenovaní – ich formálna, sémantická a komunikačná charakteristika. Odlíšenie viacslovných pomenovaní od voľných syntagmatických spojení. **Univerbizácia a multiverbizácia. Syntagmatické vzťahy v lexike.** Kolokácie, typické a atypické kontexty, kompatibilitnosť a inkompatibilitnosť lexikálnych spojení.

10. Frazeológia. Tvary a tváre frazém.

11. Preberanie lexém z cudzích jazykov. Príčiny preberania, pojem východiskového a preberajúceho jazyka. Spôsoby adaptácie prevzatých slov do preberajúceho jazyka. Normatívna stránka a funkčné hľadisko v posudzovaní oprávnenosti prevzatia. Internacionalizácia. Anglicizmy a bohemizmy.

12. - 13. prezentácia seminárnych prác

Základná literatúra:

- DOLNÍK, J.: Lexikológia. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského 2003.
FURDÍK, J.: Slovenská slovtvorba. (Teória, opis, cvičenia.) Ed. M. Ološtiak. Prešov: Náuka 2004.
Krátky slovník slovenského jazyka. Red. J. Kačala, M. Pisárčiková. 4. vyd. Bratislava, Veda 2004. (<http://slovník.juls.savba.sk/>).
MISTRÍK, J.: Moderná slovenčina. 3. vyd. Bratislava: SPN 1995.
ONDRUS, P. – HORECKÝ, J. – FURDÍK, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Lexikológia. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1980.
DOLNÍK, J.: Súčasný slovenský jazyk. Lexikológia. (Seminárne cvičenia.) 3. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského 1999.

Doplnková literatúra

- DOLNÍK, J.: Lexikálna sémantika. Bratislava: Univerzita Komenského 1990.
Encyklopédia jazykovedy. Red. J. Mistrík. 1. vyd. Bratislava: Obzor 1993 (heslá z oblasti lexikológie, lexikálnej sémantiky, frazeológie a slovtvorby).
FURDÍK, J.: Slovtvorná motivácia a jej jazykové funkcie. 1. vyd. Levoča: Modrý Peter 1993.
HORECKÝ, J. – BUZÁSSYOVÁ, K. – BOSÁK, J. a kol.: Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny. 1. vyd. Bratislava: Veda 1989.
MLACEK, J.: Slovenská frazeológia. 2. vyd. Bratislava: SPN 1984.
MLACEK, J.: Tvary a tváre frazém v slovenčine. Bratislava: Stimul 2001.
SOKOLOVÁ, M. – OLOŠTIK, M. – IVANOVÁ, M. a kol.: Slovník koreňových morfém slovenčiny. Prešov: FF PU 2005.
Synonymický slovník slovenčiny. Red. M. Pisárčiková. 1.vyd. Bratislava: Veda 1995.

Požiadavky na udelenie zápočtu:

- pravidelná a aktívna účasť (maximálny počet absencií: 3)
- vypracovanie **interpretačnej** seminárnej práce na jednu z tém seminárov, ktorá môže byť realizovaná aj v podobe zábavno-vzdelávacieho programu, pozri: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10098745482-o-cestine/>
- hodnotenie bude udelené po spriemerovaní známky za seminárnu prácu a známky za písomný test z predmetu SSJ – Praktická lexikológia 1 (absolvovaného min. na 60%)

Požiadavky na seminárnu prácu:

- téma: podľa sylabov, resp. preberaných okruhov na prednáškach
- klasická písaná práca rozsah min. 5 strán (bez použitej literatúry a úvodu)/audiovizuálne dielo max. 5 minút
- ak sa témy prác budú opakovať, skupiny musia zvolit' odlišný prístup

Hodnotiacia stupnica

A	100 – 92%
B	91 – 83%
C	82 – 75%
D	74 – 66%
E	65 – 60%
Fx	menej ako 60%

Sylabus z disciplíny

SÚČASNÝ SLOVENSKÝ JAZYK – PRAKTICKÁ LEXIKOLÓGIA 1

Mgr. Barbora Mochňacká, PhD.

Sylaby predmetu, študijné materiály, handouty a kontaktné údaje sú k dispozícii na stránke www.barboramochnacka.weebly.com

Študijný odbor	masmediálne štúdiá
Ročník	druhý
Forma	denná
Akademický rok	2013/2014
Kód predmetu	1ISJMm/SJLEX1/11
Rozsah štúdia	1 hod. sem. v LS
Spôsob ukončenia	hodnotený zápočet
Počet kreditov	3

Tematika seminárov

1. Organizačný seminár – vysvetlenie k organizácii seminárov a ku kritériám potrebným na získanie hodnoteného zápočtu. Prezentácia seminárnych prác študentov z predchádzajúcich ročníkov.

2. Lexikológia. Lexikálna zásoba. Lexikálna jednotka (ďalej LJ). Vlastnosti lexiky. Aktívna a pasívna lexikálna zásoba. Všeobecné a jednotlivé v lexike. Antropomorfný pohľad na lexiku. Typizačný a individualizačný pohľad na LJ. Lexikológia a iné jazykovedné disciplíny. **Lexikografia.**

3. Lexikálna sémantika. Monosémia (jednovýznamovosť) a polysémia (viacvýznamovosť). Obsah a význam LJ. Vymedzenie lexikálneho významu. Lexikálny význam (seméma) ako výsledok semiózy (znakotvorného procesu). Typy polysémie: (a) intenzno-extenzná, (b) transpozičná. Semémy v polysémickej LJ. Polysémia a homonymia.

4. Systémové vzťahy medzi lexémami. Lexikálna paradigma. Typy lexikálnych paradigiem: Lexikálne pole, synonymická paradigma, antonymická paradigma, paronymická paradigma, homonymická paradigma.

5. – 6. Derivatológia – náuka o slovotvornej motivácii, jej predmet, metódy, vzťah k iným jazykovedným disciplinám. Slovotvorná motivácia ako jeden z faktorov členitosti slovnej zásoby. Slovotvorná motivácia ako proces a výsledok procesu. Motivovanosť a nemotivovanosť ako dva krajné póly motivačného cyklu. Demotivácia a demotivačný cyklus. Genetická a synchronná motivácia. Slovotvorná motivácia ako vzťah: Motivant a motivát (motivačná dvojica). Pravidlá na stanovenie smeru motivácie. Základné typy slovotvornej motivácie.

7. Derivatéma – základná jednotka derivatológie. Formálne a sémantické vlastnosti derivatémy. Formálna štruktúra derivatémy ako konštituent slovotvornej formy. Vzťah morfematickej a slovotvornej formy derivatémy. Slovotvorný základ derivatémy – typovosť a variantnosť. Druhy SZ a SF. Hlásokové alternácie ako sprievodný slovotvorný jav.

8. Slovotvorné postupy a spôsoby. Derivačné postupy: sufixácia, prefixácia, transflexia, reflexivizácia, konfixácia. Kompozičné postupy: nevlastná kompozícia (juxtapozícia), vlastná (čistá) kompozícia, kompozično-derivačné postupy.

9. Slovotvorné útvary. Rovnakokoreňové slovotvorné útvary – slovotvorný rad, slovotvorná paradigma, slovotvorné hniezdo. Motivačná intencia slova. Rôznokoreňové slovotvorné útvary – slovotvorný typ.

10. - 11. Jednoslovné a viacslovné lexémy. Typy viacslovných pomenovaní – ich formálna, sémantická a komunikačná charakteristika. Odlíšenie viacslovných pomenovaní od voľných syntagmatických spojení. **Univerbizácia a multiverbizácia. Syntagmatické vzťahy v lexike.** Kolokácie, typické a atypické kontexty, kompatibilitnosť a inkompatibilitnosť lexikálnych spojení.

12. Frazeológia. Tvary a tváre frazém.

13. Preberanie lexém z cudzích jazykov. Príčiny preberania, pojem východiskového a preberajúceho jazyka. Spôsoby adaptácie prevzatých slov do preberajúceho jazyka. Normatívna stránka a funkčné hľadisko v posudzovaní oprávnenosti prevzatia. Internacionalizácia. Anglicizmy a bohemizmy.

Zápočtový test

Základná literatúra:

- DOLNÍK, J.: Lexikológia. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského 2003.
FURDÍK, J.: Slovenská slovotvorba. (Teória, opis, cvičenia.) Ed. M. Ološtiak. Prešov: Náuka 2004.
Krátky slovník slovenského jazyka. Red. J. Kačala, M. Pisárčiková. 4. vyd. Bratislava, Veda 2004. (<http://slovník.juls.savba.sk/>).
MISTRÍK, J.: Moderná slovenčina. 3. vyd. Bratislava: SPN 1995.
ONDRUS, P. – HORECKÝ, J. – FURDÍK, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Lexikológia. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1980.
DOLNÍK, J.: Súčasný slovenský jazyk. Lexikológia. (Seminárne cvičenia.) 3. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského 1999.

Doplnková literatúra

- DOLNÍK, J.: Lexikálna sémantika. Bratislava: Univerzita Komenského 1990.
Encyklopédia jazykovedy. Red. J. Mistrík. 1. vyd. Bratislava: Obzor 1993 (heslá z oblasti lexikológie, lexikálnej sémantiky, frazeológie a slovotvorby).
FURDÍK, J.: Slovtvorná motivácia a jej jazykové funkcie. 1. vyd. Levoča: Modrý Peter 1993.
HORECKÝ, J. – BUZÁSSYOVÁ, K. – BOSÁK, J. a kol.: Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny. 1. vyd. Bratislava: Veda 1989.
MLACEK, J.: Slovenská frazeológia. 2. vyd. Bratislava: SPN 1984.
MLACEK, J.: Tvary a tváre frazém v slovenčine. Bratislava: Stimul 2001.
SOKOLOVÁ, M. – OLOŠTIK, M. – IVANOVÁ, M. a kol.: Slovník koreňových morférov slovenčiny. Prešov: FF PU 2005.
Synonymický slovník slovenčiny. Red. M. Pisárčiková. 1. vyd. Bratislava: Veda 1995.

Požiadavky na udelenie zápočtu:

- pravidelná a aktívna účasť (maximálny počet absencií: 3; príprava na každý seminár z prednášok alebo uvedenej základnej a doplnkovej literatúry).
- úspešné absolvovanie písomného testu, ktorý sa uskutoční v zápočtovom týždni (na opravu bude možné využiť **jeden** opravný termín).

Hodnotiacia stupnica

A	100 – 92%
B	91 – 83%
C	82 – 75%
D	74 – 66%
E	65 – 60%
Fx	menej ako 60%